

ABDULLA QODIRIY VA O‘ZBEK ROMANTIZMINING SHAKLLANISHI

Shirinova Marjona Alijonovna

SamDChTI Sharq tillar fakulteti

Filologiya va tillarni o‘qitish (xitoy tili) yo‘nalishi

1-bosqich 2414-guruh talabasi

marjona.shirinova07@mail.ru

+998972232528

Annotatsiya: Ushbu maqolada Abdulla Qodiriy va uning asarlarida romantizm oqimining shakllanishi tahlil qilinadi. Maqola Qodiriy asarlarini romantik adabiyotning asosiy tamoyillari — milliy o‘zlik, ijtimoiy adolatsizlikka qarshi kurash, insonning ichki dunyosi, hissiyot va tabiat aloqasi kabi jihatlar orqali o‘rganadi. Maxsus e’tibor "O‘tkan kunlar" romaniga qaratilgan bo‘lib, undagi romantik g‘oyalar va ijtimoiy tanqidiy pozitsiyalar batafsil ko‘rsatiladi. Maqola, shuningdek, Qodiriy ijodining o‘zbek adabiyotiga bo‘lgan ta’siri va romantizmining ijtimoiy-siyosiy kontekstdagi o‘rni haqida ham so‘z yuritadi.

Kalit so‘zlar: Abdulla Qodiriy, romantizm, o‘zbek adabiyoti, "O‘tkan kunlar", milliy o‘zlik, ijtimoiy adolatsizlik, hissiyot, tabiat, romantik adabiyot, adabiy tanqid, o‘zbek romantizmi, adabiy meros, o‘zbek tarixiy romanlari, ijtimoiy kurash.

Abdulla Qodiriy and the Formation of Uzbek Romanticism

Abstract: This article analyzes Abdulla Qodiriy and the formation of romanticism in his works. The article examines Qodiriy’s works through the main principles of romantic literature—national identity, the struggle against social injustice, the inner world of the individual, the connection between emotions and nature. Special attention is given to his novel "O‘tkan kunlar" (The Past Days), with a detailed exploration of the

romantic ideas and social criticism presented in it. The article also discusses Qodiriy's influence on Uzbek literature and the role of romanticism in the socio-political context of his time.

Keywords: Abdulla Qodiriy, romanticism, Uzbek literature, "O'tkan kunlar" (The Past Days), national identity, social injustice, emotions, nature, romantic literature, literary criticism, Uzbek romanticism, literary heritage, Uzbek historical novels, social struggle.

Kirish

Abdulla Qodiriy o'zbek adabiyotining eng muhim shaxslaridan biri bo'lib, zamonaviy adabiyotning rivojlanishiga qo'shgan hissasi bilan tanilgan. Uning asarlari, ayniqsa, "O'tkan kunlar" romani, o'zbek romantizmining asosiy asarlaridan sanaladi. Romantizm, hissiyot, shaxsiyat, milliy o'zlik va tabiat go'zalligiga e'tibor qaratgan adabiy oqim sifatida dunyo bo'ylab tarqalgan bo'lib, o'zbek adabiyotida ham katta ta'sir ko'rsatgan.

Qodiriy yozgan asarlarida romantizmining asosiy g'oyalari – qahramonlarning ichki dunyosi, ijtimoiy adolatsizlikka qarshi kurash, shaxsiy va milliy ozodlik uchun intilish kabi mavzular o'z ifodasini topadi. U tabiat va insonning o'zaro aloqasini, jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy muammolarni o'rganish orqali, adabiyotda yangi bir qarashni shakllantiradi. Qodiriy asarlarini yozishda nafaqat o'z zamonasining adabiy va ijtimoiy holatini aks ettiribgina qolmay, balki o'quvchilarga yangi g'oyalar, ijtimoiy o'zgarishlarga bo'lgan ehtiyojni ham taqdim etadi.

Ushbu maqola Abdulla Qodiriy ijodida o'zbek romantizmining shakllanishini tahlil qilishni maqsad qiladi. "O'tkan kunlar" va boshqa asarlari orqali u romantik g'oyalarni qanday rivojlantirganini, uning o'zbek adabiyotiga va ijtimoiy-siyosiy kontekstga ta'sirini o'rganamiz. Bu tahlil orqali, Qodiriy ijodining zamonaviy o'zbek adabiyotidagi o'rnini va uning adabiy merosining bugungi kunda ham qanday ahamiyatga ega ekanini yaxshiroq tushunishga erishamiz.

Asosiy qism

Abdulla Qodiriy o'zbek adabiyotida romantizmning shakllanishida muhim o'rin tutgan yozuvchidir. Romantizm, asosan, insonning ichki dunyosini, uning hissiyotlarini, tabiati va ma'naviy qidiruvlarini tasvirlashga qaratilgan adabiy oqimdir. U o'zbek adabiyotida zamonaviy romantizmni rivojlantirishda, jamiyatning ijtimoiy-siyosiy tuzilmasi bilan birgalikda insoniy muammolarni va milliy o'zlikni yoritishda katta hissa qo'shdi. Qodiriy asarlari, xususan, "O'tkan kunlar" romani romantizmning turli jihatlarini o'zida mujassam etadi va o'zbek adabiyotining yangi davrini boshlanishini ko'rsatadi.

1. Romantizmning asosiy tamoyillari va Qodiriy ijodida ularning aks etishi

Romantizmning asosiy tamoyillari – individualizm, hissiyot, tabiat bilan o'zaro aloqaning chuqur tasvirlanishi va insonning erkinlikka intilishi kabi g'oyalar Abdulla Qodiriy ijodida aniq ko'rinadi. Qodiriy, ayniqsa, milliy o'zlikni tasvirlashda romantik uslublarni qo'llagan. "O'tkan kunlar" romanida u o'zbek xalqining tarixiy o'tmishini, an'alarini va urf-odatlarini tasvirlash orqali, o'sha davrning ijtimoiy muammolarini, qolaversa, milliy o'zlikni anglash zaruratini o'quvchiga yetkazadi. Qodiriy, o'zbek xalqining azob-uqubatlarini, ijtimoiy tengsizliklarini va siyosiy adolatsizliklarni tanqid qilib, o'z asarida milliy ozodlik va insoniy erkinlikni izlash g'oyalari oqimiga keng tarqatadi.

Qodiriy romantizmining yana bir xususiyati, uning tabiat tasvirlari bilan bog'liq. Romantikada tabiat ko'pincha insonning ruhiy holatini ifodalash uchun ishlatiladi.

Qodiriyning asarlarida tabiat manzaralari, ayniqsa, qahramonlarning ruhiy dunyosini aks ettirishda muhim rol o'ynaydi. "O'tkan kunlar" romanida yozuvchi har bir voqeani tabiiy muhit bilan bog'lab, uning tashqi va ichki dunyo o'rtasidagi aloqani mustahkamlaydi.

2. "O'tkan kunlar" va uning romantik xususiyatlari

"O'tkan kunlar" romani, Abdulla Qodiriy ijodining eng yirik namunalaridan biri bo'lib, romantik adabiyotning eng muhim xususiyatlarini o'zida taqdim etadi. Romanda o'zbek xalqining o'tgan asrlaridagi ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy holati tasvirlanadi.

Asar ijtimoiy adolatsizlik va tengsizlikka qarshi kurashni, milliy erkinlik uchun intilishni, shaxsiyatning rivojlanishini aks ettiradi. Qahramonlarning ichki dunyosi, ularning orzu-havaslari, shaxsiy xatolar va ular bilan kurashlari romantik adabiyotning asosiy elementlaridir.

Romanning asosiy qahramoni – Otabek, o‘zining milliy o‘zligini anglash jarayonida ijtimoiy adolatsizliklarga duch keladi. Uning hayoti, uning hayol va orzulari, shuningdek, jamiyatdagi o‘zgarishlarga bo‘lgan munosabati Qodiriy tomonidan romantik uslubda tasvirlanadi.

Roman shuningdek, tabiat manzaralari va kutilmagan voqealar orqali qahramonlarning hissiyotlarini yanada chuqurlashtiradi. Otabekning o‘z yurti, o‘z xalqining o‘tgan zamonlari bilan bog‘lanishi, uning orzulari va niyatlari tabiat orqali tasvirlanadi. Har bir sahna, har bir voqea, har bir qahramonning ichki holatini, uni qamrab olgan ruhiy muhitni ifodalashda muhim rol o‘ynaydi.

3. Qodiriy asarlarida ijtimoiy tanqid va romantik xususiyatlarning uyg‘unligi

Qodiriy o‘z asarlarini yozishda romantik g‘oyalarni nafaqat ijtimoiy va ma’naviy izlanishlar bilan, balki ijtimoiy tanqid bilan ham uyg‘unlashtirgan. "O‘tkan kunlar" romanida jamiyatdagi adolatsizlik, tengsizlik, feodal tuzumning zaifliklari tanqid qilinadi. Otabek, o‘zining ichki kurashlarini tashqariga chiqarib, jamiyatdagi o‘zgarishlarga bo‘lgan ehtiyojni ifodalaydi. Romantik adabiyotda asarlarning ko‘pida ijtimoiy tizimlar va urf-odatlariga qarshi kurash g‘oyasi mavjud, va Qodiriyning asarlari bu g‘oyani kuchli tarzda ilgari suradi. Uning romantizmi, nafaqat his-tuyg‘ularni, balki jamiyatning haqiqiy holatini tahlil qilishni, uning o‘zgarish zaruratini ko‘rsatishni ham o‘z ichiga oladi.

4. Qodiriy ijodining o‘zbek adabiyotiga ta’siri

Abdulla Qodiriy ijodi o‘zbek adabiyotining rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. U o‘z asarlarini yozishda o‘zbek xalqining tarixiy o‘tmishini va milliy o‘zligini ta’kidlaydi. Uning romantik uslubi, o‘zbek adabiyotida yangi bir bosqichni boshlab berdi. Qodiriy asarlarini yozishda o‘zbek millatining qadriyatlarini, urf-odatlarini va

jamiyatdagi muammolarni e'tiborga oldi. Shuningdek, uning ijodi o'zbek adabiyotiga yangi g'oyalar, uslublar va ijodiy yondashuvlar olib keldi. Uning romantizmi, o'zbek adabiyotiga nafaqat estetik, balki ijtimoiy-siyosiy jihatdan ham kuchli ta'sir ko'rsatdi.

Abdulla Qodiriy o'zbek adabiyotida romantizmning rivojlanishiga va boshlab berishga katta hissa qo'shgan yozuvchi sifatida tanilgan. Uning asarlaridagi romantik g'oyalar, milliy o'zlik, insoniy erkinlik va ijtimoiy adolatsizlikka qarshi kurashgacha bo'lgan mavzular, o'zbek adabiyotida yangi bir yo'nalishning paydo bo'lishiga zamin yaratdi. "O'tkan kunlar" romani va boshqa asarlari, qahramonlarning ruhiy holatini, jamiyatdagi adolatsizliklarga qarshi kurashni va milliy ozodlikni izlashni aks ettiradi. Qodiriy ijodi, romantizmning ijtimoiy-siyosiy g'oyalarini o'zida mujassam etgan, va uning o'zbek adabiyotiga ta'siri hozirgi kungacha davom etmoqda. Yuqorida ta'kidlangan asar ya'ni "O'tkan kunlar" asari shu kungacha kitobxonlar qo'lidan tushmay o'qilib kelinmoqda. Bu asar yozilganiga ham 1 asrdan ham oshdi. Hozirgi kunga qadar, Qodiriy o'quvchilari uning asarlarini har bir qatorini, har bir so'zini yodlab olganlar ham bo'lgan. Bu esa juda katta yutuq va hozirgi kitobxonlar uchun bir so'z bilan aytganda, MOTIVATSIYA beradi. Bu asar hali ham o'qilayotgani va boshqa tillarga ham tarjima qilingani uchun biz bundan faxr tuyg'usini tuyishimiz kerak.

Xulosa:

Abdulla Qodiriy o'zbek adabiyotining rivojlanishida o'ziga xos va beqiyos rol o'ynagan yozuvchi bo'lib, uning asarlari romantizmning barcha asosiy tamoyillarini o'zida mujassam etgan. Uning ijodi nafaqat o'zbek adabiyoti, balki butun turkiy xalqlarning adabiyotiga katta ta'sir ko'rsatdi. Qodiriy o'z asarlarida insonning ichki dunyosini, uning orzu va umidlarini, shuningdek, jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy muammolarni romantik uslubda aks ettirib, milliy o'zlik va erkinlik g'oyalarini ilgari surdi. Qodiriy ijodi ijtimoiy tanqidni, romantik g'oyalarni va milliy uyg'onish harakatini birlashtirgan adabiy oqimni yaratdi. U o'zbek xalqining tarixiy, ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlarini asos qilib olib, romantik va adabiy tanqidiy yondashuv orqali xalqning

haqiqatini, orzu va istaklarini adabiyotga olib kirdi. Qodiriyning asarlarini o‘qish, faqatgina o‘sha davrni yoki o‘sha zamonning ijtimoiy-siyosiy holatini tushunish uchun emas, balki bugungi kunda ham o‘zgarish va taraqqiyot sari intilayotgan jamiyatlar uchun katta ahamiyatga ega. Qodiriy ijodi, shuningdek, o‘zbek romantizmining rivojlanishiga turtki bo‘lgan, jamiyatning o‘zgartirish va yangilanish yo‘lida yosh adiblarning yurtni sevgan qalbidan chiqarilgan adabiy meros sifatida tarixi va ahamiyatini yo‘qotmaydi. Qodiriy asarlari hozirgi kunda ham o‘zbek adabiyotining muhim poydevori sifatida o‘rganilib, o‘quvchilarga ijtimoiy adolat, insoniy erkinlik, va milliy xotira haqidagi g‘oyalarni tushunishga yordam beradi. Uning yozganlari – faqat o‘z zamonining adabiy mahsuli emas, balki kelajak avlodlarga milliy ruhni, qadriyatlarni va adabiy an‘analarni shakllantirishda xizmat qiluvchi asarlar sifatida qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Abdulla Qodiriy - O'zbek romanchiligining asoschisi” maqola
2. “Abdulla Qodiriy ijodi va milliy ruh” maqola
3. Karimov, Naim. “Abdulla Qodiriy qomusi”
4. “Abdulla Qodiriy qanday yashab o‘tdi?” maqola